Koulujen tarvepohjainen lisäresursointi (pd): Asiantuntijalausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Venla Bernelius
FT, yliopistonlehtori
venla.bernelius@helsinki.fi
Helsingin yliopisto
Eduskunta 20.10.2017

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Lähtökohta: Yhteiskunnallisten erojen kasvu ja kansalliset huono-osaistuvat periferiat: syrjäiset maakunnat ja kaupunkien heikkenemisen taskut

- Alueellisen eriytymisen neljä trendiä suomalaisissa kaupungeissa
  - *Syvemmät kuilut*: Väestöryhmien ja alueiden välisten erojen kasvu
  - *Kertautuvat kartat*: Huono-osaisuuden eri ulottuvuuksien kasautuminen samoille alueille (oppilasalueille)
  - *Leviävät läiskät*: Huono- ja hyväosaisuuden alueelliset keskittymät kasvavat maantieteellisesti kortteleista suuralueisiin
  - *Pysyvät urat*: Polkuriippuvuus – pohjalle päätyneet alueet tyypillisesti pysyvät pohjalla, ja hyväosaiset jatkavat nousuaan

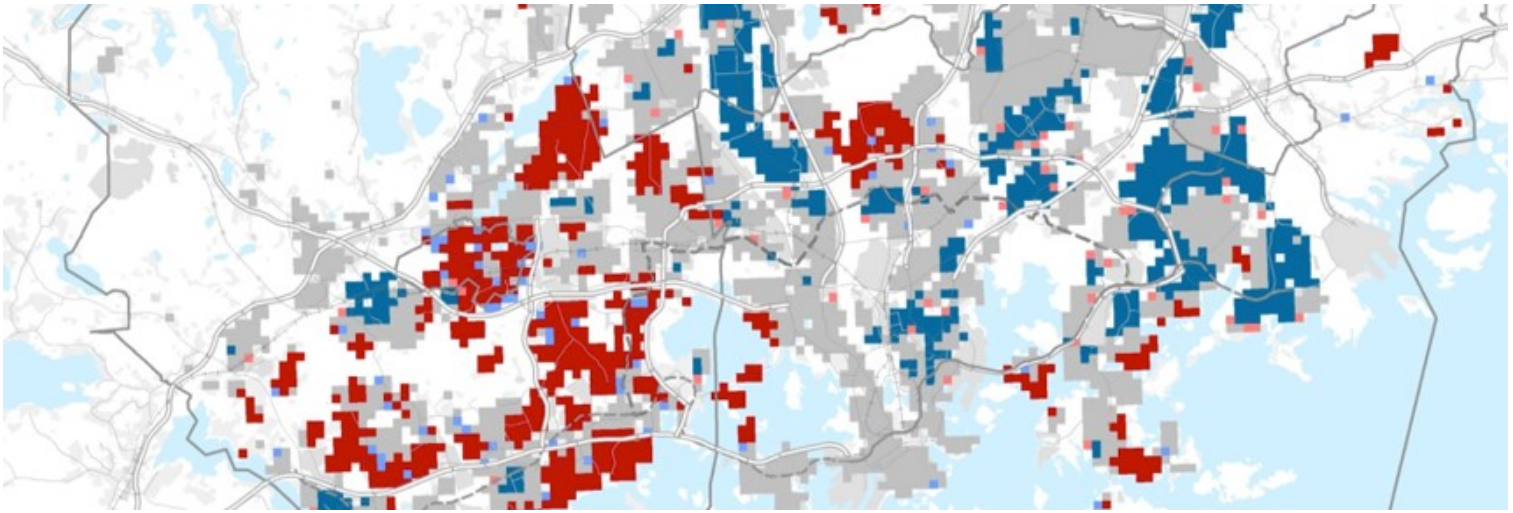

Map: Juho Kiuru

1. Kansallisena haasteena ”pohjan putoamisen” kautta heikkenevät alueet ja oppimistulokset

- Esimerkkinä Helsingin työttömyyden eriytyminen:
  - Ennen 1990-luvun lamaa alueelliset erot vähäisiä ja kaupungissa käytännössä täystyöllisyys; erojen lähteenä lähinnä eliitin irtiotto
  - Laman aikana ja sen jälkeen erot kasvaneet myös pohjalla

TYÖTTÖMYYSASTE HELSINGISSÄ (1990)

TYÖTTÖMYYSASTE HELSINGISSÄ (2009)

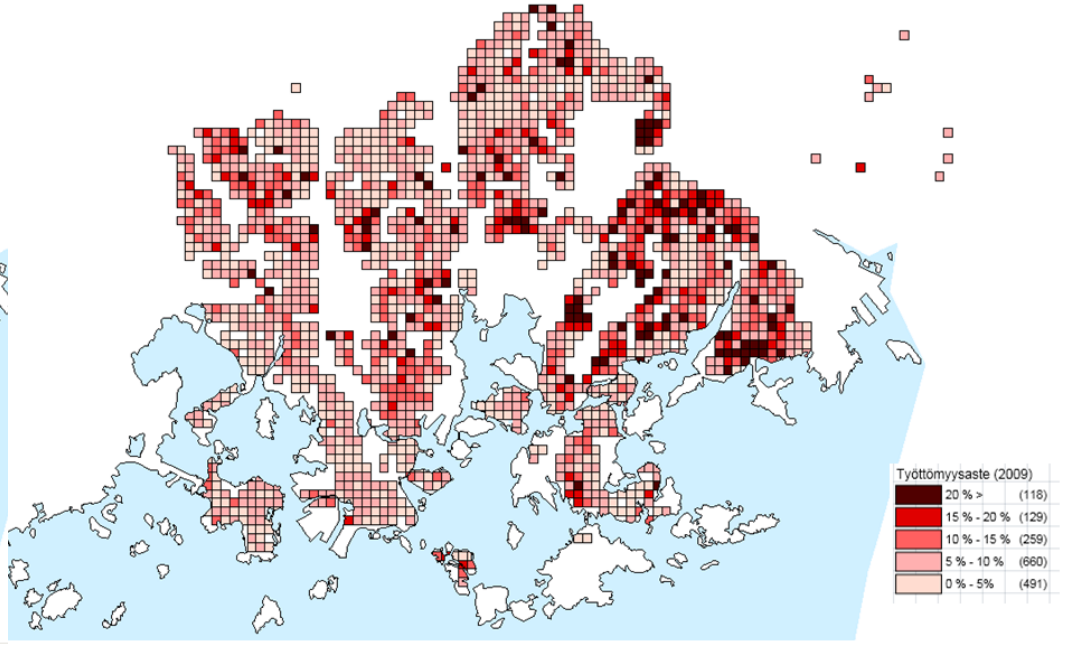

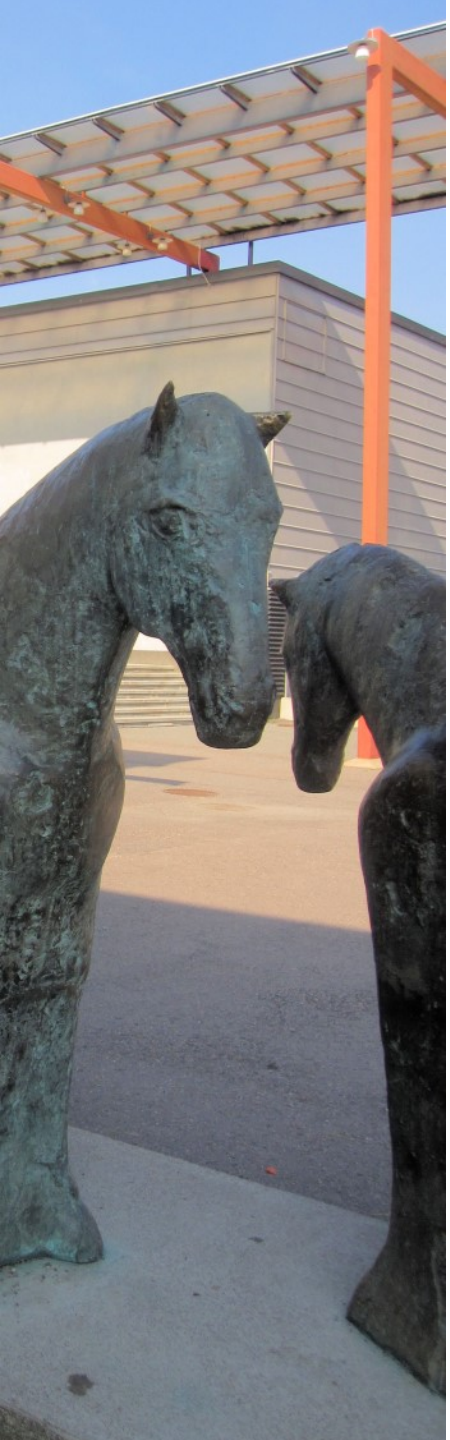

1. Kansallisena haasteena ”pohjan putoamisen” kautta heikkenevät alueet ja oppimistulokset

- Parhaidenkin oppijoiden osaamistaso on Suomessa laskenut, mutta voimakkainta lasku on ollut heikoimpien oppijoiden keskuudessa: jääneet kymmenen vuoden aikana parhaista oppijoista jälkeen jopa puolen kouluvuoden verran.
- Perinteiset suuret syrjäseudut paikantuvat pääsääntöisesti Itä- ja Pohjois-Suomeen- uusi huono-osaisuus paikantuu kaupunkiseutujen heikkeneville alueille.
  - Esimerkiksi Helsingissä koulujen oppilasalueiden välinen vaihtelu hyvä- ja huono-osaisuudessa on yhtä suurta kuin koko Suomen kuntien välinen vaihtelu.
- Oppimistulosten kääntämisessä nousuun keskeistä pysäyttää heikkenemisen kierteet
- **Alueellisten haasteiden eriytyminen on tarpeen pysyvästi tunnistaa koulujen rahoituksessa: tarvepohjainen lisäresursointi (pd)**

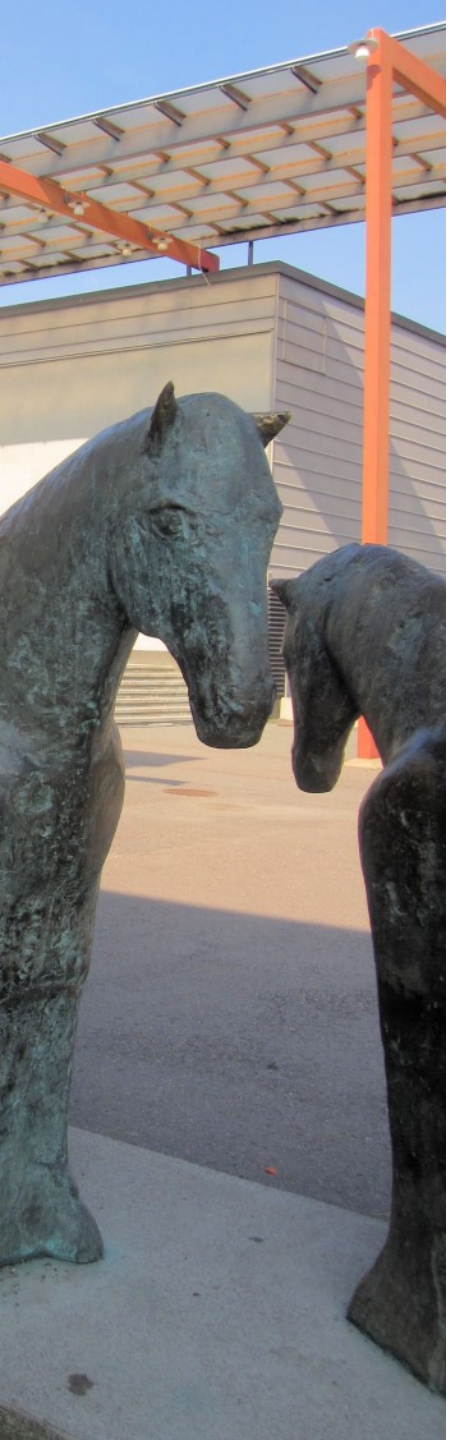

2. Pd-lisäresursoinnin mahdollisuus torjua koulujen välistä eriytymistä

- A) Rahoitus mahdollistaa monipuolisesti opetusta ja oppilaita **tukevien toimintojen toteutuksen koulussa**.
- B) **Koulujen eriytymisen ehkäisy**: lisäresursointi → lähikoulun suosio perheiden kouluvalinnoissa
  - Yksi merkittävä eriytymisen mekanismi on Suomessakin osoitetusti hyväosaisten perheiden hakeutuminen pois ongelmallisiksi leimautuneista naapurustoista ja kouluista.
  - Luottamus lähikoulun laatuun kannustaa perheitä valitsemaan oman lähikoulun ja vähentää myös asuinalueiden eriytymistä
  - **Tästä näkökulmasta on erityisen tärkeää, että tukijärjestelmä ei ole vanhempien silmissä leimaava ja huono-osaisuutta korostava (stigmatisoiva), vaan se nähdään vain osana koulujen normaalia rahoitusta.**

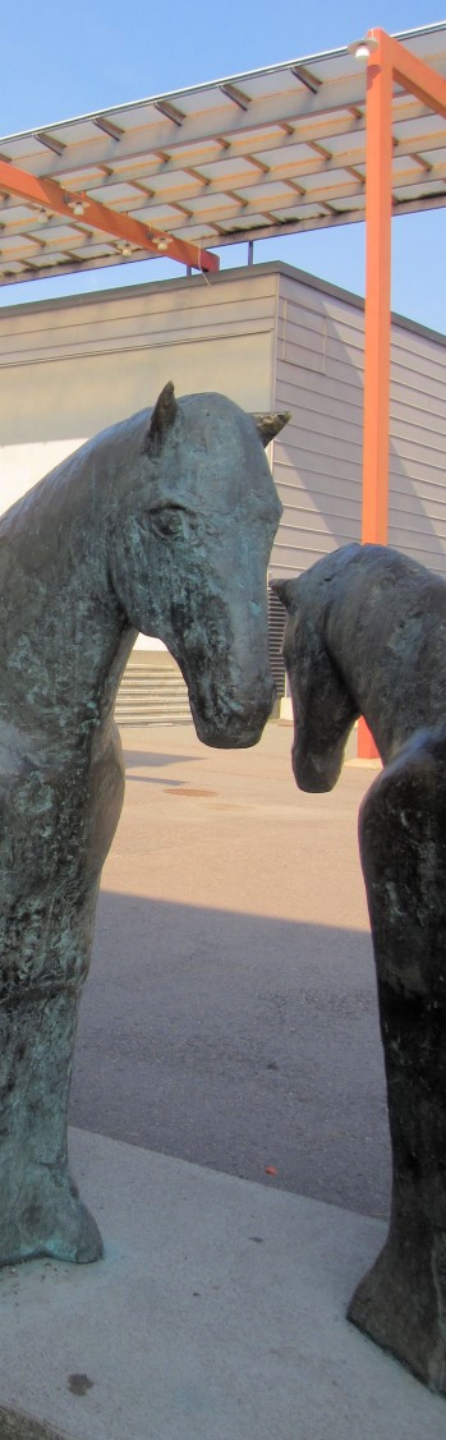

3. Keskeisenä kysymyksenä lisäresursoinnin kohdentuminen ja vaikutukset eri oppilasryhmiin

- Segregaation ulottuvuuksia on useita, ja sen tiivistäminen yksittäisiin mittareihin on haastavaa etenkin kansallisella tasolla: vrt. ”perinteinen syrjäseutujen huono-osaisuus” vs. ”kaupunkien uudet mustat aukot”
  - **Eri mallit** syrjäseutujen huono-osaisuuden ja segregoituneiden kaupunkinaapurustojen tunnistamiseen?
  - Tukimäärien summat ja tarve suhteessa alueellisten ja koulujen välisten erojen vaihteluun?
- Tuen **vaikutusmekanismit**? Vaikutus eri ryhmiin (sosioekonominen tausta, maahanmuuttajataustaisuus?) Tuen vaikutus luokkien välisiin eroihin koulujen sisällä (Suomessa poikkeuksellisen suuri)?

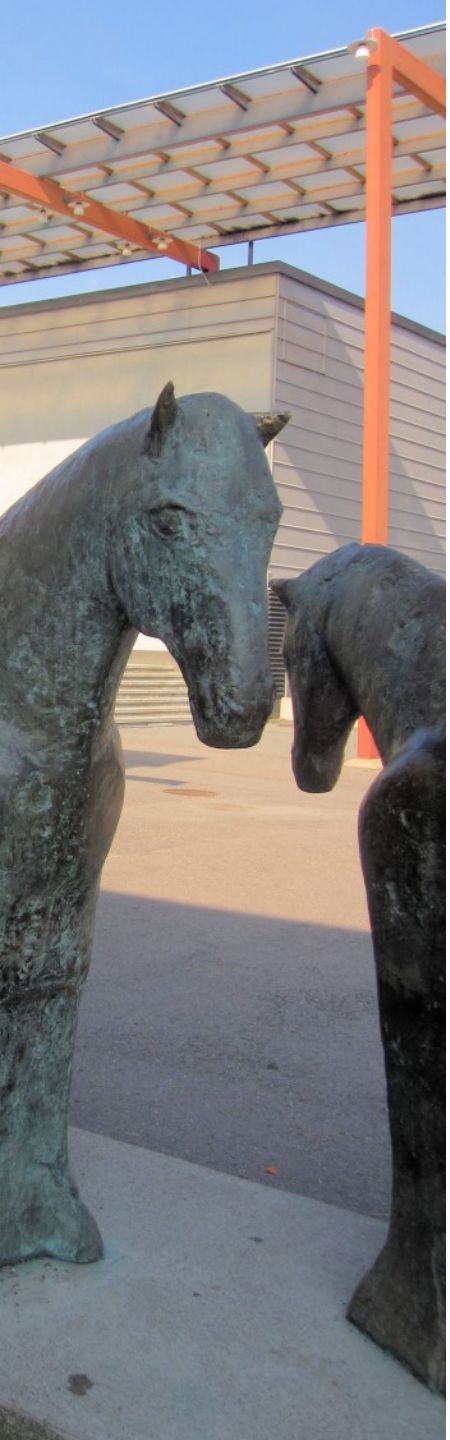

4. Mahdollisuus kehittää rahoituksen tehokkuutta parhaiden käytänteiden tunnistamisen kautta

- Osana koulujen lisäresursoinnin tutkimusta on mahdollista selvittää kokemuksia parhaista käytänteistä koulujen sisällä
- Toistaiseksi arviointitietoa koulujen tukirahojen käytöstä on vähän, eikä koulujen kokemuksista ole systemaattisesti koostettu
  - Selvittämällä hyviä kokemuksia ja yhdistämällä tutkimusta tuen kohdentumisen ja tehokkuuden arviointiin olisi mahdollista **jakaa hyviä käytänteitä koulujen välillä**
  - Arviointitutkimus auttaisi myös osaltaan arvioimaan tukisummien tarvetta ja riittävyyttä erilaisissa toimintaympäristöissä

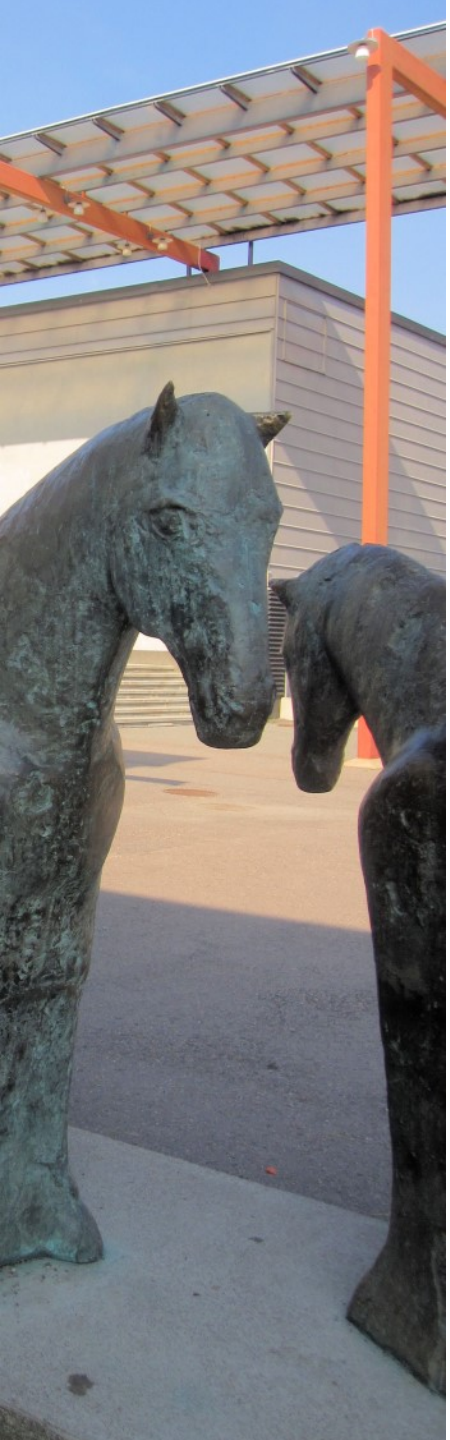

5. Varhaiskasvatus ja sen tuki osana koulupolun tukea

- Päiväkodeissa korostuvat samat eriytyvien toimintaympäristöjen haasteet kuin kouluissakin
- **Lisäresurssitarpeiden selvittäminen ja tukijärjestelmä peruskoulun tapaan**?
  → varhaiskasvatuksen laatu, vanhempien luottamus
- Tuki keskeistä, koska varhaiskasvatuksen merkitys lasten mahdollisuuksien tasa-arvoon on monien tutkimusten mukaan jopa suurempi kuin koulun
  - **Varhaislapsuudessa syntyvät osaamiserot pysyvöityvät** ja lisäävät myöhempiä eroja
- Päivähoito osaksi koulupolkua → keskeistä laadukkaan päivähoitopaikan takaaminen lapsen oman lähikoulun oppilasalueelta → **voi kannustaa entistä laajempaan päivähoitoon osallistumiseen ja oman lähikoulun valintaan**